

WORLD POLITICS

Print Issn: 2383-0123

Online Issn: 2538-4899

Homepage: <https://interpolitics.guilan.ac.ir/>

Review of the laws and principles governing the support of foreign investment in Iran, Canada, and Türkiye

Mohammad Qorashi * PhD Student, Arab Emirates Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.. E-mail: Mohammadghorashilaw@gmail.com

Ali Zare *Corresponding Author*, Assistant Professor, Law Department, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. E-mail: alizare@srbiau.ac.ir

Ali Taghikhani Assistant Professor, Law Department, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. E-mail: Taqikhani@gmail.com

Article Info

Article Type:

Reserch Article

Keywords:

Foreign Investment,
Investment Support,
International
Standards.

Article history:

Received May 6, 2024

Received in revised form

August 14, 2024

Accepted September 15,
2024

Published Online
September 21, 2024

ABSTRACT

Given the extreme importance of legal issues and discussions related to the protection of foreign investors, among the solutions that should be seriously considered in this regard is the issue of legal security of investors. Therefore, this article attempts to criticize and analyze the "laws and principles governing the protection of foreign investment in Iran, Canada, and Turkey." In this article, which was conducted using a descriptive-analytical method and using library resources and texts, the following results were obtained: legal security in the two countries under consideration, namely Turkey and Canada, has a very good coefficient and has been one of the most important factors in their success in attracting and benefiting from effective foreign investments. "Legal security" means the existence of explicit and appropriate laws and regulations that have two characteristics. First, the aforementioned laws and regulations must be stable and second, they must be observed by individuals and institutions. In addition to Canada and Turkey, this issue is also evaluated as relatively favorable in Iran, given the legislative history in the field of protecting foreign investment. Despite some problems, such as the lack of mention of the principles in the laws enacted in Iran and the methods of implementation and disagreements in the way of handling disputes, the observance of international principles and standards for dealing with foreign investors has been achieved and is enforceable in the target countries of the study..

Cite this Article: Ghorashi, M. , Zare, A. And Taghikhani, A. (2024). Review of the laws and principles governing the support of foreign investment in Iran, Canada and Türkiye. *World Politics*, 13(2), 195-219

doi: 10.22124/wp.2025.29452.3461

© Author(s)

Publisher: University of Guilan

DOI: 10.22124/wp.2025.29452.3461

1. Introduction

Investors will not take risks in foreign investment unless their financial prospects are guaranteed and the legal structure is sufficient to support foreign investment. These elements are a necessary and essential condition for a prudent and wise investment. Long procedures and obtaining permits, instability in property rights, restrictions on the freedom of entry and exit of currency, and creating insecurity in investment are among the issues that can affect the way a foreign investor decides to invest foreign capital. However, today, the tendency of the laws of different countries is to not discriminate between domestic and foreign investors as much as possible.

In this regard, an attempt is made to examine, explain and explain the answers to the questions raised by using studies of library resources and texts, documents, information, laws and regulations, etc., and to present the results and propose scientific solutions based on the research findings.

2. Theoretical Framework

The history of legislation on supporting foreign investment in Iran is very old, so much so that it can be said that it was one of the few countries in the region that passed such a law for the first time. From the point of view of historical examination, this issue can be examined at different times before and after the revolution.

With a very high per capita income, Canada is one of the richest countries in the world and is a member of the Organization for Economic Cooperation and Development and the Group of Eight countries. Canada is among the 10 largest trading countries in the world. Until 2008, Canada's total government debt burden was the lowest among the Group of Eight countries.

Turkey is located at the center of an economic and political region called Eurasia, where three regions of the world, namely Europe, the former Soviet Union and the Middle East, meet. The proximity to the Balkans and Europe, as well as the growing markets in Central Asia, the Middle East and North Africa, creates unique business opportunities.

3. Methodology

This article, which was carried out using a descriptive-analytical method and using library sources and texts, was carried out.

4. Result and Discussion

Foreigners are recognized as natural and legal persons who are not citizens or nationals of the country in which they have chosen to reside, based on the relationship of nationality. According to international law, countries are not obliged to accept foreigners and can adopt policies that discriminate in the admission of foreigners at their discretion. Foreigners should enjoy the same legal protection as citizens of the host country, and this is subject to the minimum international standard of justice and also subject to the host country's restrictions on property ownership or contractual rights. The activities of foreigners can be restricted by requiring them to periodically declare their place of residence to the competent government authorities,

by imposing restrictions on economic activities and travel to the host country, or by engaging in their profession.

5. Conclusion

Although the Turkish government is still significantly involved in the economy, the private sector is growing rapidly. The banking sector has been able to overcome the financial turmoil relatively well with minimal government intervention; also, the regulatory environment is improving, with free market policies that support global trade and competitive investment. Canada also supports those who are useful to this country in any way, especially those who intend to invest in Canada, in order to develop and grow the economy and further improve the standards of living and social welfare. Providing long-term banking facilities, judicial protections within the framework of the law, and facilitating the implementation of administrative procedures for investment and job creation are some of the supports that the Canadian government provides to foreign investors.

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

سیاست جهانی

شاپا چاپی: ۲۳۸۳-۰۱۳۳
شاپا الکترونیکی: ۴۸۹۹-۴۵۳۸

Homepage: <https://interpolitics.guilan.ac.ir/>

بررسی قوانین و اصول حاکم بر حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی در ایران، کانادا و ترکیه

محمد قرشی دانشجوی دکتری، واحد امارات عربی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: Mohammadghorashilaw@gmail.com

علی زارع* نویسنده مسئول، استادیار گروه حقوق، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: alizare@srbiau.ac.ir

علی تقی خانی استادیار گروه حقوق، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: Taqikhani@gmail.com

در باره مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>کلیدواژه‌ها: سرمایه‌گذاری خارجی، حمایت از سرمایه‌گذاری، استانداردهای بین‌المللی.</p> <p>تاریخچه مقاله تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۲/۱۷ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۵/۲۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۶/۲۵ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۶/۳۱</p>	<p>با توجه به اهمیت فوق‌العاده مباحث و مسائل حقوقی مرتبط با حمایت از سرمایه‌گذاران خارجی، از جمله راهکارهایی که بایست به طور جدی در این زمینه مدنظر قرار داد؛ توجه به موضوع امنیت قانونی سرمایه‌گذاران است. از این رو در این مقاله تلاش شده تا «قوانین و اصول حاکم بر حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی در ایران، کانادا و ترکیه» مورد نقد و تحلیل قرار گیرد. در این مقاله که به روش توصیفی-تحلیلی و با بهره‌گیری از منابع و متون کتابخانه‌ای به انجام رسیده این نتایج حاصل گردید که امنیت قانونی در دو کشور مورد تطبیق یعنی ترکیه و کانادا از ضریب بسیار خوبی برخوردار بوده و از مهمترین عوامل موفقیت آنها در جذب و بهره‌مندی از سرمایه‌گذاری‌های اتربخش خارجی بوده است. «امنیت قانونی» به معنای وجود قوانین و مقررات صریح و مناسبی است که دارای دو ویژگی باشند. اولاً قوانین و مقررات مزبور بایستی ثابت داشته و ثانیاً توسط افراد و نهادها رعایت شوند. علاوه بر کانادا و ترکیه این موضوع در ایران نیز با توجه به سابقه تقنینی در زمینه حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی نسبتاً مطلوب ارزیابی می‌شود. رعایت اصول و استانداردهای بین‌المللی رفتار با سرمایه‌گذاران خارجی علیرغم برخی مشکلات، نظیر عدم ذکر اصول در قوانین موضوعه در ایران و شیوه‌های اجرا و اختلاف نظر در نحوه رسیدگی به اختلافات، در مجموع در کشورهای هدف پژوهش، محقق بوده و قابلیت اجرا دارند.</p>

استناد به این مقاله: قرشی، محمد، زارع، علی و تقی خانی، علی. (۱۴۰۳). بررسی قوانین و اصول حاکم بر حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی در ایران، کانادا و ترکیه. سیاست جهانی، ۱۳(۲)، ۱۹۵-۲۱۹. doi: 10.22124/wp.2025.29452.3461

© نویسنده(گان)

ناشر: دانشگاه گیلان

سرمایه گذاری خارجی یکی از مهمترین پدیده های قرن حاضر است چرا که نابرابری اعضای اجتماع از حیث دسترسی به امکانات مالی و اقتصادی، پدیده ای غیر قابل انکار و به مثابه ی یک واقعیت اجتماعی است؛ واقعیتی که صحت آن را تحلیل های جامعه شناختی به اثبات رسانده اند. بنابراین تقسیم منابع در سطح جوامع به گونه ای نبوده و نیست که بتوان توازنی را در این خصوص میان جوامع مختلف مشاهده کرد و در بیشتر دولت ها، سرمایه متناسب با الزامات توسعه نبوده و برای تامین نیازهای توسعه ای اقتصادی، کافی نیست. لذا همواره چشم به سوی سرمایه های خارجی بوده است. علی رغم این که ساختار اقتصادی بسیاری از کشورهای اسلامی از جمله کشورهای عربی متکی به منابع نفتی میباشد، با این حال این کشورها نیازمند جذب سرمایه های خارجی برای دستیابی به رشد و توسعه و ضرورت تأمین منابع مالی پایدار هستند، لذا با ایجاد فضاهای مناسب، تعدیل عملکرد نهادهای اجرایی و ارائه راهکارهای قانونی سعی در جذب سرمایه های خارجی دارند. سرمایه گذاران در سرمایه گذاری خارجی ریسک نخواهند کرد مگر اینکه چشم اندازهای مالی آنها تضمین شود و ساختار حقوقی برای حمایت از سرمایه گذاری خارجی کافی باشد. این عناصر شرط لازم و ضروری برای یک سرمایه گذاری محتاطانه و عاقلانه است. تشریفات طولانی و کسب مجوزها، تزلزل در حقوق مالکیت، محدودیت آزادی ورود و خروج ارز و ایجاد ناامنی در سرمایه گذاری از جمله مواردی است که میتواند بر نحوه تصمیم گیری سرمایه گذار خارجی مبنی بر وارد نمود سرمایه خارجی، اثرگذار باشد. مع ذلک امروزه گرایش قوانین کشورهای مختلف بر این است که حتی المقدور بین سرمایه گذار داخلی و خارجی تبعیض قائل نشوند. در این میان مهم ترین دغدغه سرمایه گذار خارجی، حمایت از مالکیت او در کشور میزبان میباشد. سابقه تاریخی گواه آن است که کشورهای سرمایه پذیر که اغلب شامل کشورهای جهان سوم میباشند، روی خوشی به مالکیت سرمایه گذار خارجی نشان نداده است. در ایران نیز این موضوع با چالش های بسیاری روبرو بوده است. از این رو لازم است تا با رویکردی تطبیقی، تجربیات تقنین و اجرایی کشورهای موفق در زمینه جلب و حمایت از سرمایه گذاری خارجی مورد تحلیل و تبیین قرار گرفته تا با بهره گیری از اقدامات و برنامه ریزی های مختلف امکان توفیق در نگرش بازانديشانه به مباحث حقوقی- اقتصادی را امکان پذیر ساخت. با این وصف در مقاله حاضر که با هدف اصلی تبیین و تشریح ابعاد حقوقی حمایت از سرمایه گذاری خارجی در نظام حقوقی ایران و مطابقت با دو کشور ترکیه و کانادا به انجام رسیده در پی پاسخگویی به این سؤالات خواهیم بود که مهمترین شیوه های تقنینی حمایت از سرمایه گذاری خارجی

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

و مصون ماندن از موانع تعرفه ای و غیر تعرفه ای مربوط به واردات، اقدام به سرمایه‌گذاری در کشور کردند. با گذشت زمان، سرمایه‌گذاری خارجی تحت پوشش قانون جلب و حمایت سرمایه‌های خارجی افزایش یافت و در دوره ۱۳۵۷ - ۱۳۵۲ش، این رونق به حداکثر خود رسید (Kazemi, 2005: 107).

ب- سرمایه‌گذاری خارجی از سال ۱۳۵۷ تا سال ۱۳۷۲ش: بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ ش و در دوره جنگ و نیز در دوره نوسازی کشور، پس از برقراری آتش بس با عراق، نظر به تحلیل رهبران مذهبی، سیاستمداران، دولتمردان و روشنفکران، مبنی بر وابستگی اقتصاد کشور به درآمدهای نفتی و آسیب پذیری اقتصاد کشور، به دنبال نوسانات در قیمت و میزان صادرات نفت، این آسیب اقتصادی در دستور برنامه ریزان اقتصاد و مدیریت سیاسی کشور بوده است.

از دید گروهی دیگر، خصلت بخش عمده صناعی که با کمک سرمایه خارجی و دانش فنی وارداتی در دوره رژیم گذشته ایجاد شده بود، «وابستگی» بود. زیرا این صنایع آخرین مراحل تولید را در کشور انجام می‌دهند و نیاز به وارد کردن ماشین آلات صنعتی، قطعات یدکی و مواد نیمه ساخته و مواد اولیه دارند. در مورد راه حل‌های مقابله با وابستگی نیز اتفاق نظر وجود نداشت. بدیهی است که چاره‌رهایی از وابستگی به عایدات ارزی حاصل از نفت، تنوع بخشیدن به صادرات غیرنفتی است و لازمه این امر مشارکت هر چه بیشتر در تقسیم کار جهانی سرمایه‌داری است (Kazemi, 2005: 109).

نکته در خور ذکر در خصوص سرمایه‌گذاری‌های خارجی تحت پوشش قانون جلب و حمایت سرمایه‌های خارجی پس از وقوع انقلاب اسلامی و متعاقباً جنگ تحمیلی آن است که تعداد زیادی از سرمایه‌گذاران خارجی سرمایه‌های خود را از کشور خارج کردند به نحوی که تعداد شرکت‌های مشترک خارجی - ایرانی، در پایان سال ۱۳۶۶ش، به ۱۱۵ مورد کاهش یافت. حجم سرمایه وارده به کشور از ۶۲۳۵ میلیون ریال در سال ۱۳۵۷ به ۳۳۳ میلیون ریال در ۱۳۵۸ و در سال بعد (۱۳۵۹) این رقم به صفر کاهش یابد. شایان ذکر است که صرف نظر از ۱۲ میلیارد ریال سرمایه، که از طرف کشور ژاپن در سال ۱۳۶۰ به ایران وارد شده است، مجموع سرمایه وارد شده طی دوره ۱۳۷۲-۱۳۵۷ش، بالغ بر ۸/۱۵ میلیون ریال است (Kazemi, 2005: 110). با پایان جنگ تحمیلی در سال ۱۳۶۷ش و سیاست‌های باز اقتصادی دولت و تصویب قانون برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۷۲ - ۱۳۶۸) زمینه‌های به کارگیری منابع مالی خارجی فراهم گردید. بر اساس بند «د» و «ی» تبصره ۲۹ - قانون برنامه اول توسعه، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مجاز گردید تا پایان برنامه اول تا سقف ۵/۷

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

بلحاظ سیستم اقتصادی بر مبنای بازار، الگوی تولید و استانداردهای بالای زندگی همپراز ایالات متحده آمریکا میباشد. کانادا جزو معدود دولتهای توسعه یافته است که در شبکه صادرکنندگان انرژی قرار دارد. کانادا همچنین جزو بزرگترین تولید کنندگان محصولات کشاورزی است، چرا که از مهمترین تولید کنندگان گندم و دانه روغنی کانولا، و دیگر حبوبات می باشد. حضور چشمگیر خارجیان در اقتصاد کانادا در جهان بی نظیر است که نشأت گرفته از ریشه های تاریخی میباشد. زمانی که منابع طبیعی در ایالات متحده ته کشید، شرکتهای صنعتی آمریکا در جاهای دیگر آن ذخایر را جستجو کرد. اولین منبع کانادایی که نظر آمریکائیان را شدیداً متوجه خود نمود الوار بود. در اواخر سده ۱۹ و اوایل سده ۲۰ اکتشاف مواد معدنی با ارزشی چون طلا، نیکل، روی و دیگر فلزات غیر آهنی، یک صنعت معدنکاری را موجب گردید که در آن آمریکا و بعضی از سرمایه های بریتانیایی نقش رهبری را ایفا نمودند. از ابتدا، ذخایر فلزی استخراج شده اساساً توسط شرکتهای معدنکاری آمریکایی تأسیس یافته و کنترل میشدند. بدنبال کشف حوزه نفتی اوروک در ۱۹۴۷، شرکتهای آمریکایی مبالغ هنگفتی را جهت کشف نفت و گاز، ایجاد لوله های نفتی و پالایشگاهها در کانادا هزینه نمودند. جمعیت فزاینده و روزافزون آن، بازار کانادا را بشدت برای شرکتهای آمریکایی جذاب ساخت. علاوه بر ایجاد واحدهای فرعی در کانادا، شرکتهای آمریکایی شرکتهای کانادایی تأسیس یافته را خریداری میکردند، و آنها را وارد سازمان خودشان مینمودند. حضور شرکتهای تحت تملک خارجی عظیم با عملکرد مالی بزرگ و داشتن منافع بین المللی وسیع، دولت را در تثبیت اقتصاد با مشکل مواجه نمود. در دهه هفتاد دولت وقت، شرکتهای پوتاش تحت تملک خارجی را باز خرید نمود. ۱۰ سال اخیر یک جدید حیات اساسی با ریزش سرمایه گذاری مستقیم خارجی به داخل کانادا را نشان داده است.

قانون سرمایه گذاری کانادا (ICA)

قانون سرمایه گذاری کانادا^۱ چارچوب اصلی حمایت از سرمایه گذاران خارجی بزرگ باید از نظر منافع اقتصادی برای کانادا ارزیابی شوند.

حمایت از حقوق مالکیت: سیستم حقوقی کانادا حمایت کاملی از حقوق مالکیت ارائه می دهد.

معافیت های مالیاتی و مشوق ها: دولت کانادا مشوق های مالیاتی و تسهیلاتی برای سرمایه گذاران فراهم می کند.

¹ Investment Canada Act

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

خصوص خودروسازی برای اروپا می باشد. ایجاد قوانین سرمایه‌گذاری خارجی قراردادهای دو جانبه و چند جانبه با سازماندهی و برنامه‌ریزی مناسب؛ کمک‌های دولتی به این قبیل سرمایه‌ها و تعهداتی مشابه با سرمایه‌های داخلی؛ ضمانت انتقال سرمایه و منافع حاصل از آن و همچنین قابلیت برگشت اصل سرمایه، فضایی امن را برای سرمایه‌گذاری خارجی فراهم می‌کند. در حال حاضر بیش از ۴۶۰۰ موسسه اقتصادی با مشارکت سرمایه‌های خارجی و در بخش‌های مختلف در ترکیه به فعالیت مشغولند. از جمله سرمایه‌گذاران اصلی با نام‌های آشنا می‌توان به تویوتا و هیوندا از ژاپن، فورد، فیلیپ مورفی از فرانسه، بوش، مرسدس و زیمنس از آلمان، پیرلی و فیات از ایتالیا و سایر موارد، اشاره کرد. این شرکت‌ها تنها بخشی از انبوه شرکت‌های بزرگ بین‌المللی می‌باشند که تمایل به کسب سود از شرایط و سیاست‌های مثبت سرمایه‌گذاری در ترکیه را دارند. نتیجه اتخاذ سیاست آزاد و سنجش توسعه و پیشرفت انجام شده، بصورت افزایش جریان مستقیم سرمایه‌گذاری خارجی به سوی کشور نمایان گشته است. سرمایه‌گذاران اصلی در ترکیه از فرانسه آمریکا، هلند، آلمان، سوئیس، انگلستان، استرالیا و ژاپن هستند. (Mehrab, 2015: 12).

درواقع میتوان گفت که توسعه سرمایه‌گذاری خارجی در ترکیه، از ژانویه ۱۹۸۰ و همزمان با تغییرات چشمگیر در سیاست‌های اقتصادی و ساختار جمعی شتاب بیشتری گرفت. تغییرات در نرخ بهره، ایجاد بازارهای مالی سازمان یافته برای پول، ارز، سهام و اوراق بهادار، آزاد سازی تحرکات سرمایه و اصلاحات در بخش بانکداری، تنها برخی از تغییرات عمده سیاستهای اقتصادی در این دوره است. یکی از تصمیمات بزرگ، پذیرش روشنفکرانه و انعطاف پذیری در سرمایه‌گذاری خارجی بوده و همچنین تغییرات در قانون سرمایه‌گذاری خارجی، در نتیجه منجر به بهبود و توسعه موثر پتانسیل‌های سرمایه‌گذاری خارجی در سال ۱۹۸۰ گردید. در سال‌های اخیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشور ترکیه هم رشد چشمگیری داشت و دلیل آن تصویب قوانین جدید توسط دولت این کشور برای افزایش انگیزه‌های سرمایه‌گذاری بود. از سال ۲۰۰۰ میلادی دولت ترکیه به این نتیجه رسید که برای تبدیل شدن به یک قدرت مطرح اقتصادی در قرن بیست و یکم جذب سرمایه‌های خارجی یک ضرورت است. به همین دلیل سیاست‌های انعطاف‌پذیر سرمایه‌گذاری خارجی به عنوان بخشی از سیاست لیبرال سازی اقتصاد ترکیه به اجرا درآمد. بنابراین دولت ترکیه با ایجاد فضایی امن برای سرمایه‌گذاری و ارائه تضمین‌هایی به سرمایه‌گذاران خارجی بستر را برای ورود سرمایه‌ها آماده کرد. از جمله سیاست‌های اجرایی توسط دولت ترکیه در سال‌های مورد بررسی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد (Mehrab, 2015: 14):

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نکرد و انگیزه های مالیاتی بیشتری را جذب شرکت ها و سرمایه گذاران خارجی قرار داد. از جمله این انگیزه ها می توان به معافیت واردات ماشین الات صنعتی و تجهیزات تولیدی و صنعتی توسط سرمایه گذاران خارجی اشاره کرد. به علاوه این گروه از سرمایه گذاران از معافیت مالیات بر ارزش افزوده نیز برخوردار هستند که سبب افزایش درآمد قابل دسترس آنها می شود. در پایان باید به تخصیص بخشی از بودجه توسط دولت به بخش های تحقیق و توسعه، مراکز تکنولوژیکی و تحقیقاتی، سرمایه گذاری در حفظ محیط زیست اجرا شده توسط شرکت های داخلی یا خارجی اشاره کرد که سبب شد تا آغازگران این راهها، به سرمایه کمتری برای شروع نیاز داشته باشند.

۲. تحلیل اصول حاکم بر رفتار با سرمایه گذاران خارجی در ایران کانادا و ترکیه

بیگانگان به عنوان اشخاص حقیقی و حقوقی که شهروند یا تبعه کشوری که در آن سکونت گزیده اند، نیستند، بر مبنای رابطه تابعیت شناخته می شوند. بر اساس حقوق بین الملل، کشورها هیچ الزامی به پذیرش بیگانگان ندارند و می توانند به دلخواه خود سیاست هایی اتخاذ کنند که در پذیرش بیگانگان تبعیض قائل شوند. بیگانگان باید از همان حمایت قانونی که برای شهروندان کشور میزبان موجود است، برخوردار شوند و این امر منوط به میزان حداقل استاندارد بین المللی عدالت و همچنین مشروط به محدودیت های کشور میزبان در خصوص مالکیت اموال یا حقوق قراردادی می - باشد. فعالیت های بیگانگان را می توان از طریق الزام به اعلام ادواری محل اقامت به مقامات ذیصلاح دولتی، ایجاد محدودیت در فعالیت های اقتصادی و مسافرت به کشور میزبان، یا در پرداختن به حرفه خود، محدود نمود.

۲-۱. اهم اصول حاکم بر رفتار با سرمایه گذاران خارجی

در دهه های اخیر، طرز رفتار با اتباع بیگانه و به ویژه سرمایه گذاران خارجی متحول گردیده و تحت تاثیر موازین حقوق بین الملل ضابطه مند شده است. حقوق بین الملل معاصر بر خلاف حقوق سنتی، رفتار نامناسب با بیگانگان را خواه در پرتو موازین حقوق بشر و خواه قواعد حمایتی از سرمایه گذاران خارجی، قاعده مند نموده و حتی با پیش بینی قید رفتار ملی در برخی از معاهدات، برابری رفتار با اتباع خودی و بیگانه را نیز به مثابه قاعده ای حقوقی (و البته محدود و خاص) پذیرفته است. بدین ترتیب، حقوق بین الملل سرمایه گذاری خارجی با رویکرد کلی تحدید حاکمیت دولتها همگام شده است. البته

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شده که این امر در بیشتر معاهدات منعقد شده توسط ایران و همچنین معاهدات منعقد شده توسط انگلستان و ایالات متحده پیش بینی شده است. البته برخی دیگر از معاهدات این شرط را با مقررات مربوط به ممنوعیت اقدامات تبعیض آمیز با معیارهای رفتار ملی و کامله الوداد ترکیب نموده اند از جمله ماده (۴) معاهده ایران و لهستان مقرر می دارد که:

با توجه به اینکه دولت‌ها به موجب حق حاکمیتی که دارند میتوانند شرایط رفتار با سرمایه گذاران خارجی را در قلمرو خود تعیین نمایند و اینکه نحوه رفتار با سرمایه گذاران خارجی جنبه عرفی پیدا نکرده است، لذا برای اعمال این استاندارد اصولاً باید مقرر صریح معاهداتی موجود بوده تا شرایط و چگونگی اجرای استاندارد مذکور در آن مشخص شده باشد در نتیجه زمانی که تعهد به رفتار عادلانه و منصفانه در معاهده سرمایه گذاری بین طرفین مقرر نشده باشد سرمایه گذار حتی با توسل به حقوق بین الملل عرفی نیز نمیتواند از این استاندارد استفاده نماید. (Dumberry, 2016: 80)

۲-۳. معیار رفتار ملی

رفتار ملی در کلیت آن، نظریه ایست مبنی بر اینکه بیگانگان، سرنوشت خود را با اتباع کشوری که در آن ساکن می شوند، در هم می آمیزند. رفتار ملی به این معناست که بیگانه بجای برخورداری از رفتار یا وضعیت ویژه، از همان رفتار که با اتباع کشور می شود، برخوردار می گردد. دیدگاه رفتار ملی از مفاهیم برابری کشورها و حاکمیت سرزمینی ناشی شده و به همین دلیل بعضاً عنوان دکترین برابری رفتار نیز به آن اطلاق می شود. این موضع به طور گسترده‌ای توسط کشورهای آمریکای لاتین و کشورهای جهان سوم و همچنین کشورهای کمونیستی سابق و کنونی مورد پشتیبانی قرار گرفته است.

منظور از رفتار ملی در حوزه حقوق سرمایه گذاری خارجی آن است که کشورهای میزبان مکلفند در مواجهه با سرمایه گذار داخلی و خارجی، رفتار مساوی داشته باشند و پس از ورود سرمایه گذاران خارجی به بازار داخلی، با آنها رفتاری مشابه رفتار با رقبای داخلی داشته یا حداقل رفتاری نامطلوب تر نداشته باشند. به عبارت دیگر، این شرط به معنای رفتاری، مساوی رفتار با اتباع داخلی در مورد بیگانگان می باشد. عدم تبعیض نیز در بعد برابری رفتار با اتباع داخلی و خارجی، مبین همین نکته و بیانی دیگر از آن است. مطابق تعریفی که کنفرانس تجارت و توسعه ملل متحد (آنکتاد) از اصل رفتار ملی ارائه داده است: «رفتار ملی اصلی است که به وسیله آن، کشور میزبان رفتاری را که دارای حداقل مطلوبیت رفتاری است که در مقابل سرمایه گذاران داخلی خود در پیش می گیرد، در شرایط و اوضاع و احوال مشابه در

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

از استقرار سرمایه و سرمایه گذاری اختصاص می یابد در قوانین و معاهداتی که به موجب آنها رعایت اصل رفتار ملی اختصاص به مرحله پس از انعقاد قرارداد و استقرار سرمایه دارد، رعایت این اصل در مرحله قبل از سرمایه گذاری، صرفاً به منظور تشویق و جذب سرمایه گذاری و سرمایه گذاران دیگر اعضا صورت می پذیرد، ولی عدم اعمال و رعایت آن مسئولیتی برای دولت سرمایه پذیر به بار نمی آورد و صرفاً به عنوان یک امر غیر الزام آور اعضا را تشویق می کند «بهترین تلاش خود را در راستای گسترش این اصل به مرحله قبل از استقرار سرمایه و سرمایه گذاری تری دهند. (Mansoori, 2016:40).

برای ایجاد نقض استاندارد رفتار ملی علاوه بر این که آن نقض باید در راستای مفهوم این استاندارد صورت گیرد باید میان سرمایه گذاران داخلی و سرمایه گذاران خارجی نیز اوضاع و احوال مشابهی وجود داشته باشد؛ همچنین، در کنار آن باید بین سرمایه گذاران داخلی و سرمایه گذاران خارجی رفتار نامطلوب و تبعیض آمیز احراز گردد. براین اساس، برای اعمال استاندارد رفتار ملی باید دو مؤلفه اصلی وجود داشته باشد. اول اینکه باید اثبات گردد آیا سرمایه گذار خارجی و سرمایه گذار ملی شرایط و اوضاع و احوال مشابهی برای مقایسه دارند یا خیر دوم اینکه آیا با سرمایه گذار خارجی رفتاری تبعیض آمیز و نامطلوب صورت گرفته است یا خیر؟ گام اول در اعمال قاعده رفتار ملی برای یک دعوا، مقایسه رفتار اتخاذ شده توسط دولتهای میزبان بین سرمایه گذار خارجی و سرمایه گذار داخلی است. برای اینکه این مقایسه به لحاظ قانونی معنی دار باشد، سرمایه گذاران مربوطه باید در اوضاع و احوال مشابه باشند. حال اگر سرمایه گذار خارجی با سرمایه گذار داخلی که دولت میزبان با آن رفتار مطلوب تری داشته است در اوضاع و احوال مشابه نباشد دیگر نمی تواند به استاندارد رفتار ملی استناد نماید (Bjorklund, 2008: 30)

۲-۴. حمایت و امنیت کامل

حمایت و امنیت کامل نیز یکی از استانداردهای مذکور در معاهدات دوجانبه سرمایه گذاری است. مقررات حمایت و امنیت کامل، سرمایه گذار را حداقل در مقابل خسارت فیزیکی ایجاد شده از طریق نیروهای مسلح، پلیس، حرکت های شورشی و آشوب داخلی حمایت می کند اما این استاندارد یک تضمین با بیمه در مقابل خسارت ارائه نمی کند. بر مبنای این شرط دولت ها دارای مسئولیت مطلق نیستند. دولت فقط ملزم به مراقبت لازم برای جلوگیری از صدمه به بیگانگان است و برای بی مبالاتی و کوتاهی در حمایت از اموال سرمایه گذار مسئول می باشد. این استاندارد گسترده تر از صرف حمایت فیزیکی است، اما چارچوب آن تاکنون در اسناد بین المللی و معاهدات دوجانبه تعریف نشده است. برای

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

خارجی امتیازات بیشتری از سرمایه گذاران داخلی داده می شود. چنین تبعیضی به نفع سرمایه گذاران خارجی است و استاندارد رفتار ملی با رفتار تبعیض آمیز مورد مخالفت قرار نمی گیرد، اگر این رفتار به شکل تشویق ها و امتیازات سرمایه گذاری به سرمایه گذاران خارجی باشد. این وضعیت به این صورت توجیه می شود که سرمایه گذاران خارجی و سرمایه گذاران داخلی کشور میزبان در وضعیت مشابهی نیستند. بنابراین معنای اصطلاحات در وضعیت مشابه»، «در شرایط مشابه» و «در شرایط یکسان» کاملا مهم و در عین حال مشکل ساز است، مگر اینکه این مفاهیم به روشنی در اسناد بین المللی مربوطه تعریف شود. (Mansouri, 2016: 133)

۲-۶. ممنوعیت رفتار خودسرانه

رفتار خودسرانه در برخی از معاهدات دوجانبه حمایت از سرمایه گذاری ممنوع شده است. بند ب پاراگراف ۲ ماده (۲) معاهده نمونه سال ۱۹۹۲ آمریکا در این زمینه مقرر می دارد: «ب- هیچ یک از طرفین به هیچ طریق نایستی از طریق اقدامات خودسرانه با تبعیض آمیز به مدیریت، بهره برداری، حفظ، استفاده، بهره مندی، تحصیل، گسترش یا استفاده از سرمایه گذاری ها لطمه بزنند. برای اهداف حل و فصل اختلافات به موجب مواد (۶) و (۷) یک اقدام می تواند خودسرانه با تبعیض آمیز باشد علی رغم این واقعیت که یک طرف فرصت بررسی چنین اقداماتی را در دادگاه با محاکم اداری طرف دیگر داشته با این فرصت را اعمال کرده است».

برای تعیین اینکه یک اقدام خودسرانه می باشد، کارت هامر وک اعمال یک معیار چهار بخشی را مطرح می نماید. این معیار از حقوق کامن لائو انگلیس در مورد بازنگری قضایی فعالیت های مقامات محلی دادگاه های اداری، اقتباس شده که البته شرایط ذکر شده در زیر منحصر به حقوق انگلیس نبوده و رویه قضایی آمریکا نیز استانداردهای مشابهی را در این زمینه اعمال نموده است؛ به طور مختصر اقدام دولتی، خودسرانه فرض می شود اگر: ۱- اقدام اتخاذ شده قانونا مجاز نباشد ۲- این اقدام برای یک هدف نامناسب در نظر گرفته شده باشد ۳- این اقدام به واسطه شرایط نامرتب با موضوع اتخاذ شده گردیده باشد و ۴- این اقدام آشکارا، غیر معقول باشد. (Kurt Hamrock, 1992: 1085)

۲-۷. شرط رفتار کامله الوداد

ملل کامله الوداد شرطی است که بیشتر در پیمان های بازرگانی معاملات قراردادی) به چشم می خورد. با ابراز این قید طرفین الف و ب یک معاهده موافقت می نمایند که اگر بعدا یکی از آنها با کشور ثالث

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

اعمال شده نسبت به سرمایه گذار خود با سرمایه گذاری های آنها با سرمایه گذار کشور ثالث یا سرمایه گذاری های آنها (هر کدام که برای سرمایه گذار مساعدتر باشد) در خصوص مدیریت، فعالیت، نگهداری، استفاده، بهره مندی، فروش و تصفیه سرمایه گذاری نامساعدتر نباشد». در مقررات حقوقی حاکم بر سرمایه گذاری در ایران و منابع مربوط به آن، اعم از قانون تشویق و حمایت از سرمایه گذاری و معاهدات دوجانبه با چند جانبه که ایران عضو آنان است، رعایت اصل رفتار ملی در قبال سرمایه گذاران خارجی یا سرمایه گذاران دیگر اعضا صرفاً در مرحله پس از انعقاد قرارداد سرمایه گذاری و استقرار سرمایه ضروری است و اعمال این اصل در مرحله قبل از آن صرفاً به عنوان یک «تعهد حقوقی غیر الزام آور» مبنی بر شرط «بهترین مساعی» مقرر شده است. لازم به ذکر است در موافقت نامه تشویق و حمایت متقابل از سرمایه گذاری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت کره (مصوب ۱۳۸۸) و بین ایران و چین (مصوب ۱۳۸۳) در خصوص مرحله قبل از استقرار سرمایه و سرمایه گذاری صرفاً به تلاش اعضا در راستای ایجاد زمینه مناسب برای سرمایه گذاری و تشویق سرمایه گذاران خود اشاره شده است بدون آنکه اعضا تعهد حقوقی الزام آور در این خصوص داشته باشند.

همچنین تمامی معاهدات دوجانبه سرمایه گذاری ایران صراحتاً به معیار حمایت و امنیت کامل اشاره کرده اند، از جمله بند ۱ ماده (۴) معاهده ایران و کرواسی مقرر می دارد:

«سرمایه گذاری های اشخاص حقیقی و حقوقی هر طرف متعاقد در قلمرو طرف متعاقد دیگر از حمایت کامل قانونی طرف متعاقد دیگر و رفتار منصفانه ای برخوردار خواهند بود که از رفتار اعمال شده نسبت به سرمایه گذاران خود با سرمایه گذاران هر کشور ثالث، در شرایط مشابه نامساعدتر نباشد».

در خصوص رعایت اصل کامله الوداد معاهدات دو جانبه ایران نیز همانند معاهدات سایر کشورها در مواد مربوط به حمایت از سرمایه گذاران خارجی، اقدام به تعریف شرط ملل کامله الوداد نموده است. به عنوان مثال، یکی از موافقتنامه های دوجانبه منعقد شده توسط کشورمان، معاهده دوجانبه با افغانستان در سال ۱۳۸۶ می باشد. عنوان ماده (۴) این معاهده «حمایت از سرمایه گذاری» است. بند یک این ماده مقرر می دارد:

«سرمایه گذاری های اشخاص حقیقی و حقوقی هر یک از طرف های متعاقد سرمایه پذیر از رفتار منصفانه ای که از رفتار اعمال شده نسبت به سرمایه گذاران خود با سرمایه گذاران هر کشور ثالث در شرایط مشابه نامساعدتر نباشد، برخوردار خواهد بود».

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

ماده گنجانده شده است. همانند ماده (۳) معاهده دوجانبه ایران-ایتالیا با معاهده دوجانبه ایران-اتریش و معاهده دوجانبه ایران-آلمان.

در معاهدات منعقدۀ توسط ایران، همانطور که قبلاً ذکر شد، هرچند در برخی از این معاهدات به صراحت عنوان «رفتار ملت کامله الوداد» قید نشده، لیکن مفاد این استاندارد رفتاری در ماده مربوط به شرایط مساعدتر بیان گردیده است. همانند آنچه که در ماده (۵) معاهده دوجانبه ایران و کرواسی و ایران و بلغارستان مشاهده می‌کنیم. در مورد استثنائات شرط مذکور نیز، به عنوان مثال بند ۳ ماده (۴) معاهده ایران و کرواسی مقرر می‌دارد: «چنانچه هر طرف متعاقد به موجب یک موافقت‌نامه موجود یا آتی راجع به تأسیس منطقه آزاد تجاری، اتحادیه گمرکی، بازار مشترک یا نهاد منطقه‌ای مشابه و یا یک موافقت‌نامه اجتناب از اخذ مالیات مضاعف حقوق و مزایای خاصی را به یک یا چند سرمایه‌گذار کشور ثالث اعطا کند، ملزم به اعطای حقوق و مزایای مذکور به سرمایه‌گذاران طرف متعاقد دیگر نخواهد بود». همین عبارت در بند ۳ ماده (۳) معاهده دوجانبه ایران و ایتالیا که عنوان آن ماده به صراحت رفتار ملت کامله الوداد است، عیناً مقرر گردیده است.

در خصوص معیار عدم تبعیض بررسی معاهدات ایران نشان می‌دهد که برخی از این معاهدات تصریحی در ممنوعیت رفتار تبعیض‌آمیز نداشته، لیکن ممنوعیت این رفتار از مواد کلی مربوط به حمایت از سرمایه‌گذاری قابل استناد است

اما پاره‌ای از این معاهدات نیز به صراحت ممنوعیت رفتار تبعیض‌آمیز را مقرر نموده‌اند، از جمله بند ۴ ماده (۲) موافقت‌نامه دوجانبه ایران و ایتالیا مقرر می‌دارد: «هر دو طرف متعاقد همیشه رفتار عادلانه و منصفانه نسبت به سرمایه‌گذاری‌های سرمایه‌گذاران طرف متعاقد دیگر را تضمین خواهند کرد. هر دو طرف متعاقد تضمین خواهند کرد که مدیریت، نگهداری، استفاده، تغییر شکل، بهره‌برداری یا واگذاری سرمایه‌گذاری‌هایی که توسط سرمایه‌گذاران طرف متعاقد دیگر در قلمرو آنها انجام شده، به هیچ وجه مشمول اقدامات ناموجه یا تبعیض‌آمیز نخواهد شد».

۳-۲. تحلیل و تطبیق اصول حاکم در حقوق ترکیه

چنانکه گفته شد اجرای راهکار دولت ترکیه در جذب هرچه بیشتر سرمایه‌ی خارجی، موجب اعمال مجموعه‌ای از تغییرات ساختاری و تصویب قانون جدید سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (در سال ۲۰۰۳) شده است. این تغییر اساسی، در واقع حرکت از یک سیستم‌گزینشی در جذب سرمایه‌گذاری به سوی یک سیستم تسهیل و نظارت کلی است. با توجه به این قانون، سرمایه‌گذاران خارجی دیگر

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

با وجود این در موارد خاصی کانادا استاندارد رفتار ملی و منع تبعیض را نسبت به سرمایه گذاران خارجی اعمال مینماید. خط مشی هیات خزانه داری بیان میکند که شیوه خرید دولتی بکارگرفته شده بایستی به تمام شرکتهای واجد شرایط یک فرصت مساوی برای دستیابی به معاملات دولتی بدهد. (APEC, 2007: 657) کانادا همچنین تاکنون هیچ بخشی از بازار خرید استانی اش را تحت پوشش قرار نداده است. بعلاوه، بخشهایی که در زمینه تجهیزات ارتباطاتی، وسایل حمل و نقل، خدمات بنیادی ارتباطات کابلی، ماهیگیری و تاسیسات فعال میباشند از تعهدات کاناداد تحت موافقتنامه خرید دولتی مستثنی هستند. ایالتهای کانادا در خرید دولتی، اولویت را به نگاههای کوچک میدهند. بعلاوه، سیاستهای ترجیحی نیز برای نگاههای کوچک (همچون قیمت مناسب، برنامه های خرید خاص که برای نگاههای کوچک رزرو شده اند، یا درصد خاصی از امتیاز برای نگاههای کوچک که از طریق سیستم سهمیه بندی هدایت میگردد) وجود دارد. بنابراین، اولویت معمولاً به نگاههای کوچک داده میشود گرچه قیمتهای اعلام شده از سوی آنها نسبتاً بالا باشد. بعلاوه استانها با دادن قیمت مساعد یا با محدود نمودن فرصتهای پیشنهاد قیمت، انواع گوناگونی از شرایط مساعد را به تولید کنندگان محلی و استانی و تهیه کنندگان خدمات پیشنهاد میدهند. آژانس فضایی کانادا (CSA) الزامی می دارد تا ۷۰٪ خرید ماهواره توسط کانادایی ها انجام گردد (Karimi, 2010: 60) تمام شرکتهای فعال در کانادا، و تمام مستخدمین شاغل در کانادا، از جمله کارگران خارجی موقت، موضوع قوانین کارگری کانادا هستند. رقابت برای یک اقتصاد بازار کارآمد ضروری میباشد، چرا که رقابت سالم، نوع آوری و باروری را تشویق میکند. با نیروهای رقابتی در کار، مصرف کنندگان با محصولات کیفی در بازار، قدرت انتخاب و بهترین قیمت ممکن مواجه میگرددند. اقتصاد بازار در داخل کشور، یک قدرت رقابتی ملی را در خارج افزایش میدهد. قوانین اصلی کانادا که با هدف حمایت از رقابت تصویب شده اند در قانون رقابت فدرال ۱۹۸۵ مجسم شده اند. قانون رقابت، قانونی از رفتار عمومی است که اصول بنیادی برای رفتار شرکتهای در کانادا را تاسیس میکند. قانون رقابت کانادا به تمام بخشهای اقتصادی اعمال گردیده و تمامی مشاغل موضوع این قانون هستند. (APEC, 2007: 657)

نتیجه گیری

امروزه رقابت شدید کشورها در جذب سرمایه گذاری خارجی باعث شده است، کشورهای دارای منابع انرژی، پیشنهادات بسیار جالب توجهی به سرمایه گذران خارجی ارائه کنند. فاکتورهای متعددی چون پتانسیل جغرافیایی، وضعیت سیاسی، ساختار «قانونی» و... در اتخاذ تصمیم به سرمایه گذاری، توسط

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

درازمدت، حمایت های قضایی در چهارچوب قانون و تسهیل در اجرای امور اداری برای سرمایه گذاری و اشتغال زایی بخشی از حمایت های دولت کانادا از سرمایه گذاران خارجی می باشد.

References

- Angelet, N. (2011). *Fair and Equitable Treatment*, Max Planck Encyclopedia of Public International Law[MPEPIL].
- Ansari M, A; Raisi, L, (2018), *International Standards for Supporting Foreign Investment*, Encyclopedia of Economic Law. 13.(In Persian)
- APEC Member Economies (Singapore- Canada)/ APEC INVESTMENT EXPERTS GROUP, Guide to the Investment Regimes of the Sixth Edition.- Published by the APEC Secretariat: Singapore, August 2007. website: <http://www.asianlii.org/apec/other/agrmt/gtirtotamese657/> see also: <http://www.tbs-sct.gc.ca/cmp/home-accueil.asp?Language=EN>
- Bahreini, S.H (1998). *Urban design process*. Tehran University Press.(In Persian)
- Behrouzi M, V; Soltani, A; Mirzaei, M, (2015), *A Study of Internal Obstacles and Restrictions of Foreign Investment in Iran*, Quarterly Journal of Economic Research and Policies, Year 23, No. 74. .(In Persian)
- Bjorklund, A. (2008). *National Treatment*, in August Reinisch, ed., Standards of Investment Protection, oxford, Oxford University Press.
- Clair, C, (2007), *Institutions of International Relations, Translation and Research by Hedayat Allah Falsafi*, Tehran: Ansharat Nash-e-No. .(In Persian).
- Darabpour, M; Khazrelu, S, (2012), *Legal Obstacles and Restrictions of Foreign Direct Investment in Iran and Turkey*, Comparative Law, Volume 9, No. 1. .(In Persian)
- Dumberry, P. (2016-A). *Has the Fair and Equitable Treatment Standard Become a Rule of Customary International Law?*, Journal of International Dispute Settlement, first published online. Available at: <http://jids.oxfordjournals.org.sci-ub.cc/content/early/2016/04/01/jnlids.idw002.full.pdf>
- Gong Y, K, (2009), *The Effect of Bilateral Investment Treaties on the Rules of Customary International Law*, Translated by Hojjat Salimi-Torkamani, Journal of International Law, Presidential Center for International Legal Affairs, No. 41. .(In Persian)
- Group of Authors, (1995), *Foreign Physical Capital and Methods of Attracting It*, Tehran: Deputy of Economic Affairs, Ministry of Economic Affairs and Finance. .(In Persian)
- Karimi, Y, (2010), *Mechanisms to Support Foreign Investment*, Master's Thesis, Payam Noor University, Central Tehran Branch. .(In Persian)
- Kazemi, A, (2005), *Foreign Direct Investment in Iran after 1992 with Emphasis on European Direct Investment*, Master's Thesis, Faculty of International Relations, Foreign Affairs. .(In Persian)
- Kurt H, (1992). *the ELSI case: Toward an International Definition of Arbitrary*. Conduct, Tex. ILJ No.27 , p.837, In James Crawford et.al, op.cit,
- Maghsoudi, M, & Arab, M. (2016). *A study of tourism policymaking in Islamic countries*, with emphasis on Iran, Turkey and Malaysia. World Politics, 5(1), 207-177. .(In Persian)
- Mansouri, F, (2016), *Legal Protections for Investment Outside of Iran's Bilateral Treaties with Other Countries*, Master's Thesis, University of Judicial Sciences and Administrative Services. .(In Persian)

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی